

УДК 656.073.235

Павло Шилаєв

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРМОДАЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ВАНТАЖІВ

Розглядаються питання підвищення ефективності перевезень вантажів інтермодальним транспортом. Порівнюються недоліки та переваги трейлерних, контейнерних, контрейлерних та роудрейлерних перевезень. Запропонована уніфікація кузовів залізничних вагонів та автотранспортних засобів. Побудовані математичні моделі: графи станів та диференціальні рівняння для проведення досліджень та обирання оптимального технічного оснащення.

Рассматриваются вопросы повышения эффективности перевозок грузов интермодальным транспортом. Сравниваются недостатки и преимущества трейлерных, контейнерных, контрейлерных и роудрейлерных перевозок. Предложена унификация кузовов железнодорожных вагонов и автотранспортных средств. Построены математические модели: графы состояний и дифференциальные уравнения для исследования и выбора оптимального технического оснащения.

We have examined the questions of intermodal freight traffic efficiency improving; compared the advantages and disadvantages of trailer, container, piggyback and roadrailer traffic; proposed the unification of the body of railway cars and vehicles. We have built mathematical models: state graphs and differential equations for the study and optimal technical equipment selection.

Вступ. Розвиток міжнародної торгівлі, який визначається інтеграцією України в європейську співдружність (ЄС), без сумніву стимулює удосконалення технології інтермодальних перевезень вантажів. Основні перевезення вантажів в ЄС виконує автомобільний транспорт – 44 %.

Проблеми транспорту ЄС. Транспортний сектор в ЄС вживає приблизно 410,6 млн. т нафтового еквівалента (2007 р.), при цьому доля вживання енергії дорожнім транспортом найбільш велика та складає 74 %. Залізничний транспорт вживає тільки 22 %. Зростання автомобільних перевезень суттєво випереджають їх збільшення залізницями.

Так, показник автомобільних перевезень, що вимірюється в тонно-кілометрах (вантажообіг) склав 4,58 %, а залізничного тільки 1,96 %.

Основні проблеми транспорту ЄС. Згідно з даними Європейського агентства з охорони навколишнього середовища, доля транспорту в загальному обсязі викидів парникових газів склала 27,4 % від обсягів викидів вуглекислого газу в ЄС у 2007 р.

© Шилаєв П. С., 2011

Викиди парникових газів у 2007 р. автотранспортом склали 72,6 % від загального обсягу викидів парникових газів усіма видами транспорту. Транспорт є головним джерелом шуму у населених пунктах. Близько 30 % населення 15 країн ЄС або ж 120 мільйонів людей знаходиться під дією шуму дорожнього транспорту з рівнем більше ніж 55 дБ(А). Таким чином, збільшення перевезень дорожнім транспортом супроводжується: забрудненням навколишнього середовища, шумом, споживанням значної кількості палива, дорожніми пригодами з травмуванням та загибеллю пішоходів у кількості 29-30 осіб на один мільярд пасажиро-км. Тільки в Україні на дорогах під колесами автотранспортних засобів гине близько 7,5 тис. людей за рік. У цілому ж на шляхах світу гине близько одного мільйона та 10 мільйонів осіб отримують важкі травми.

Вирішення проблеми. Основним напрямком вирішення проблем транспорту ЄС є збільшення долі перевезень залізничним транспортом за рахунок удосконалення технології інтермодальних перевезень вантажів. Існують чотири основні способи взаємодії залізничного і автомобільного транспорту:

- трейлерні перевезення;
- контрейлерні (комбіновані) перевезення;
- роудрейлерні перевезення;
- контейнерні перевезення.

При трейлерних перевезеннях залізничні вагони прямують до вантажо-одержувача на спеціальних платформах по шосе. У цьому випадку має місце значний «мертвий вантаж» – залізничні візки та посилені рами вагона.

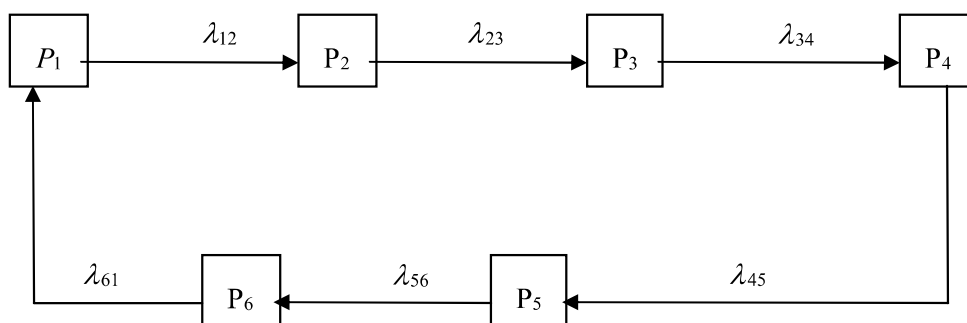
При контрейлерних (комбінованих) перевезеннях, що є найбільш розповсюдженими, вантажний модуль завантажується на платформу і у цьому випадку «мертвим вантажем» є тягач разом з причепом.

Більш економічно вигідним є варіант перевезення, при якому на залізничній платформі прямує тільки причеп з вантажем. Але ж у цьому випадку причеп є «мертвим вантажем». В Євросоюзі існують роудрейлерні перевезення, при яких змінюється тільки рухома частина – візки, залежно від виду шляху. При прямованні залізницею підкочується залізничний візок, а автовізок прямує у підвішеному стані до станції призначення.

Але ж перші три мають суттєвий недолік – наявність «мертвої ваги». Немає сумніву, що найбільш ефективними є контейнерні перевезення вантажів. До основних недоліків контейнерних перевезень вантажів слід віднести незадовільне використання вантажопідйомності вагона, на якому прямує контейнер, незначні розміри контейнера, менший об'єм порівняно з об'ємом кузова критого вагона, не повне використання загального габариту навантаження при залізничних перевезеннях та, як наслідок, менші обсяги перевезень вантажів. Цим і поступаються перевезення вантажів в контейнерах вагонним відправкам.

Цей недолік ліквідується за рахунок застосування стандартизації та уніфікації кузовів залізничних вагонів та автотранспорту, так як вантажопідйомність автотранспорту та розміри його кузова практично зрівнюється з вантажопідйомністю та розмірами кузова залізничного вагона. Запропонована технологія передбачає переставлення кузова вагона на рухома частину автотранспорту та у зворотному напрямку (або ж підкочування відповідних візків) і рекомендується для застосування у прямих змішаних залізнично-автомобільних сполученнях, а також при доставленні вантажу до станції відправлення та вивезення його зі станції призначення вантажоодержувачу.

Граф станів руху змінного кузова вагона (автотранспорту) може бути представлений у виразі

Рис. 1. Граф станів руху змінного кузова вагона (автотранспортного засобу)

P_1 – під вантажними операціями у власників вантажів;

P_2 – на шляху прямування до вантажної станції у складі автомобільного вантажного модуля;

P_3 – перевантаження на залізничну рухому частину;

P_4 – рух в складі вантажного поїзда;

P_5 – перевантаження на автотранспортну рухому частину на станції призначення;

P_6 – рух в складі вантажного модуля до вантажоодержувача.

Система диференціальних рівнянь відповідно до рис. 1

$$\left. \begin{aligned} \frac{dP_1}{dt} &= \lambda_{61}P_6 - \lambda_{12}P_1; \\ \frac{dP_2}{dt} &= \lambda_{12}P_1 - \lambda_{23}P_2; \\ \frac{dP_3}{dt} &= \lambda_{23}P_2 - \lambda_{34}P_3; \\ \frac{dP_4}{dt} &= \lambda_{34}P_3 - \lambda_{45}P_4; \\ \frac{dP_5}{dt} &= \lambda_{45}P_4 - \lambda_{56}P_5; \\ \frac{dP_6}{dt} &= \lambda_{56}P_5 - \lambda_{61}P_6. \end{aligned} \right\} \quad (1)$$

Нормувальна умова

$$\begin{aligned}
 P_1 + P_2 + P_3 + P_4 + P_5 + P_6 &= 1; \\
 P_1 &= [1 - (P_2 + P_3 + P_4 + P_5 + P_6)]; \\
 \frac{dP_2}{dt} &= \lambda_{12} [1 - (P_2 + P_3 + P_4 + P_5 + P_6)] - \lambda_{23} P_2; \\
 \frac{dP_3}{dt} &= \lambda_{23} P_2 - \lambda_{34} P_3; \\
 \frac{dP_4}{dt} &= \lambda_{34} P_3 - \lambda_{45} P_4; \\
 \frac{dP_5}{dt} &= \lambda_{45} P_4 - \lambda_{56} P_5; \\
 \frac{dP_6}{dt} &= \lambda_{56} P_5 - \lambda_{61} P_6.
 \end{aligned}
 \tag{2}$$

Система диференціальних рівнянь досліджується за початковими умовами

$$t_1 = 0; P_2 = 1; P_3 = P_4 = P_5 = P_6 = 0.$$

Складемо систему диференціальних рівнянь динаміки середніх (рис. 1)

$$\begin{aligned}
 \frac{dm_2}{dt} &= \lambda_{12} [1 - (m_2 + m_3 + m_4 + m_5 + m_6)] - \lambda_{23} n; \\
 \frac{dm_3}{dt} &= \lambda_{23} m_2 - \lambda_{34} m_3; \\
 \frac{dm_4}{dt} &= \lambda_{34} m_3 - \lambda_{45} m_4; \\
 \frac{dm_5}{dt} &= \lambda_{45} m_4 - \lambda_{56} m_5; \\
 \frac{dm_6}{dt} &= \lambda_{56} m_5 - \lambda_{61} m_6;
 \end{aligned}
 \tag{3}$$

де $m_2; m_3; m_4; m_5; m_6$ – середні чисельності станів руху змінного кузова вагона (автотранспортного засобу); $m_1 + m_2 + m_3 + m_4 + m_5 + m_6 = N$.

Математична модель руху контрейлерного поїзда може бути представлена у виразі (рис. 2)

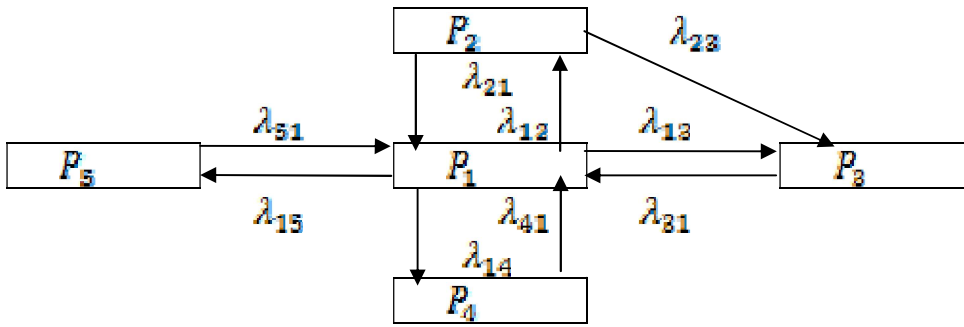

Рис. 2. Граф станів руху контрейлерного поїзда (комбінованого транспорту)

Згідно з графом станів (рис. 2) прийнято

- P_1 – рух контрейлерного поїзда;
- P_2 – під розвантаженням;
- P_3 – під навантаженням;
- P_4 – на технічній станції;
- P_5 – на прикордонній передавальній станції.

Система диференціальних рівнянь Колмогорова для графу станів рис. 2 представлена у виразі

$$\left. \begin{aligned}
 \frac{dP_1}{dt} &= -(\lambda_{12} + \lambda_{13} + \lambda_{14} + \lambda_{15})P_1 + \lambda_{21} P_2; \\
 \frac{dP_2}{dt} &= -(\lambda_{21} + \lambda_{23})P_2 + \lambda_{12} P_1; \\
 \frac{dP_3}{dt} &= \lambda_{23} P_2 + \lambda_{13} P_1 - \lambda_3 P_3; \\
 \frac{dP_4}{dt} &= \lambda_{14} P_1 - \lambda_{41} P_4; \\
 \frac{dP_5}{dt} &= \lambda_{15} P_1 - \lambda_{51} P_5.
 \end{aligned} \right\} \quad (4)$$

Нормувальна умова
для контрейлерного поїзда

$$\begin{aligned}
 P_1 + P_2 + P_3 + P_4 + P_5 &= 1; \\
 P_1 &= 1 - (P_2 + P_3 + P_4 + P_5).
 \end{aligned}$$

$$\left. \begin{aligned} \frac{dP_2}{dt} &= -(\lambda_{21} + \lambda_{23})P_2 + \lambda_{12}[1 - (P_2 + P_3 + P_4 + P_5)]; \\ \frac{dP_3}{dt} &= \lambda_{23}P_2 + \lambda_{13}P_1 - \lambda_{31}P_3; \\ \frac{dP_4}{dt} &= \lambda_{14}P_1 - \lambda_{41}P_4; \\ \frac{dP_5}{dt} &= \lambda_{15}[1 - (P_2 + P_3 + P_4 + P_5)] - \lambda_{51}P_5 \end{aligned} \right\} (5)$$

Алгебраїчна система рівнянь:

$$\left. \begin{aligned} -(\lambda_{21} + \lambda_{23})P_2 + \lambda_{12}[1 - (P_2 + P_3 + P_4 + P_5)] &= 0; \\ \lambda_{23}P_2 + \lambda_{13}P_1 - \lambda_{31}P_3 &= 0; \\ \lambda_{14}P_1 - \lambda_{41}P_4 &= 0; \\ \lambda_{15}[1 - (P_2 + P_3 + P_4 + P_5)] - \lambda_{51}P_5 &= 0. \end{aligned} \right\} (6)$$

Розроблені моделі дозволяють докладно досліджувати перехідні процеси при появі черг, можливість їх ліквідування та час на нормалізацію ситуації в кожній системі за допомогою математичного програмування MatLab.

ЛІТЕРАТУРА

1. Котенко А.М., Шевченко В.І., Шилаєв П.С. Удосконалення технології перевезення універсальних контейнерів в транспортних коридорах України// Вісник економіки транспорту і промисловості. – Харків, 2010. – Вип. 30. – С. 179
2. Луханін М.І. Технологічні процеси при залізничних контейнерних перевезеннях: Монографія. – 2004. – 180 с.
3. Лючков Д.С., Мудренко Д.А., Гузенко М.М., Авдєєв І.П. Аналіз розвитку контрейлерних перевезень в Україні// Зб. наук. праць. – 2010. – Вип. 112. – С. 112-115.
4. Железнодорожный коридор для перевозки контейнеров в два яруса // Железные дороги мира. 2010. С. 16 – 20.
5. Правила перевезень вантажів залізничним транспортом України. Частина 1. Тов. «Видавничий дім «Сам»», 2004. – 431 с.
6. Котенко А.М., Шилаєв П.С., Шевченко В.І. Проблеми використання місткості та вантажопідйомності контейнерів // Восточно-Европейский журнал передовых технологий. – 1/5(43) 2010. – С. 48-52.
7. Джонсон, Джеймс, Вуд, Дональд, Ф., Вордлоу, Дениел, Л., Мерфи-мл., Поль, Р. Современная логистика, 7-е издание: Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2004. – 624 с.: ил. – Парал. тит. англ.
8. Ржевский С.В., Александрова В.М. Дослідження операцій: Підручник. – Київ: «Академвидав», 2006. – 558 с.
9. Вентцель Е.С. Исследование операций. – М.: «Советское радио», 1972. – 552 с.
10. Котенко А.М., Кулешиов А.В. Удосконалення методів прогнозування обсягів перевезень та використання елементів інфраструктури Укрзалізниці у транспортних коридорах: Теза допов. на шостій науково-практичній міжнародній конференції «Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України» 7-12 червня 2010 р., смт. Коктебель.